

Povzetek

Monografija *Geografsko raziskovanje slovenske Istre 2* predstavlja rezultate raziskovanj, ki so bila opravljena na Oddelku za geografijo Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem tekom izvajanja študijskega procesa v preteklem desetletju. Povezovalni element vsebinsko raznolikih tematik, ki jih avtorji obravnavajo v skupno petih poglavjih, je usmerjenost v območje slovenske Istre, ki za geografe predstavlja svojevrsten laboratorij za raziskave s širokega področja geografskih znanosti. Opravljene raziskave imajo še eno skupno lastnost: vse so bile zasnovane in izvedene v okviru terenskega ter kabinetnega raziskovalnega dela s študenti, ki so pod mentorstvom sodelavcev oddelka in s pomočjo izbranih metodoloških pristopov prišli do zanimivih spoznanj. V tem pogledu predstavlja monografija nadaljevanje koncepta raziskav, ki so bile v letu 2021 objavljene v knjigi *Geografsko raziskovanje slovenske Istre 1*.

V prvem poglavju monografije je predstavljena raziskava o ranljivosti slovenske obale glede na dvigajočo se gladino morja, ki izhaja iz podnebnih sprememb. Prilagajanje na podnebne spremembe in tudi dvigajočo se gladino morja predstavlja neizogibno dejstvo ter hkrati enega največjih izzivov za obalne regije širom sveta, zato je ocenjevanje in spremljanje ranljivosti obal predmet številnih raziskav. V prispevku so predstavljeni rezultati analize in kartiranja ranljivosti slovenske obale, ki je na območjih visoke obale izpostavljena predvsem intenzivnejšim procesom abrazije, na območjih nizke obale pa zlasti pogostejšim in obsežnejšim poplavam. Za ocenjevanje ranljivosti sta avtorici uporabili indeks fizične ranljivosti, s katerim sta s pomočjo geografskih informacijskih sistemov ocenili vpliv izbranih fizičnih kazalnikov na ranljivost posameznih odsekov obale. Ugotovili sta, da je 5,7 % obale možno uvrstiti v kategorijo visoko ranljive, 2,9 % pa v kategorijo zelo visoko ranljive obale.

Drugo poglavje se osredotoča na naselji Lucija in Sveti Peter v občini Piran, ki sta bili analizirani z vidika sprememb v novejšem prostorskem razvoju. Omenjeni naselji predstavljata primer mestnega in podeželskega naselja v slovenski Istri, ki je v obdobju od 50. let 20. stoletja doživela intenziven prostorski razvoj, kakršnemu bi na državni ravni le stežka našli enakovredno primerjavo. Prostorski razvoj naselij avtorja obravnavata na podlagi letalskih posnetkov, ki so bili posneti v štirih različnih časov-

nih obdobjih med letoma 1954 in 2020, pri analizi pa sta se osredotočila na spremembe v mejah pozidanih območij. Pridobljene rezultate o obsegu pozidav sta avtorja nadgradila še s podatki iz popisov prebivalstva o gibanju števila prebivalcev, pri čimer sta skušala zaobjeti časovno podobna obdobja, kot so bila preučevana v sklopu analize letalskih posnetkov.

Tretje poglavje monografije prinaša antropološko-geografsko obravnavo poti, ki poteka po nekdanji trasi ozkotirne železnice Trst–Poreč in je širše poznana kot *Parenzana* oz. *Pot zdravja in prijateljstva*. Avtorica v njem osvetli zgodovino te železnice in predstavi različne pobude, ki so jo postopoma oživile in preoblikovale v rekreativno pohodno ter kolesarsko pot, ki poteka preko Italije, Slovenije in Hrvaške. Pojasnjuje začetno navdušenje nekaterih posameznikov, ki so si prizadevali za vzpostavitev poti in tudi osnovanje Muzeja Parenzana, ter tudi različne pristope lokalnih turističnih združenj. V sklepnem delu prispevka predstavi ideje o različnih tematskih poteh, povezanih s Parenzano, ki jih je z namenom revitalizacije oblikovala skupaj s študenti in bi potencialnim obiskovalcem lahko predstavile pot z novimi vsebinskimi koncepti.

Osrednja tema četrtega poglavja so spremembe v rabi zemljišč v podeželskih naseljih Dvori, Movraž in Rakitovec v Mestni občini Koper. Avtorji so rabo zemljišč na območju omenjenih vasi primerjalno analizirali v razmaku dveh stoletij, pri čemer so uporabili podatke franciscejskega katastra, ki je za območje Primorske nastajal med letoma 1811 in 1869, ter podatke o rabi tal iz leta 2022, ki so bili pridobljeni s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Skladno z že predhodno uporabljenimi metodami so rabe zemljišč združili v primerljive kategorije, spremembe pa so interpretirali tudi s pomočjo delno strukturiranih intervjujev, ki so jih izvedli z zbranimi prebivalci obravnavanih naselij. Rezultati primerjalne analize so pokazali, da se je raba zemljišč na območju vseh treh naselij izrazito spremenila, saj so v začetku 18. stoletja v naseljih prevladovala površine, prerasle s travinjem in z grmičevjem, v naseljih Dvori in Movraž pa so bila tudi območja, kjer so bili zasajeni vinogradi. Iz podatkov o sedanji rabi je razvidno, da je prevladujoča kategorija gozd, ki je prerasel večino nekdanjih pašnikov in senožeti, travniki pa so nadomestili večino nekdanjih njiv.

V obsežnem petem poglavju so se avtorji ponovno osredinili na podeželsko zaledje Mestne občine Koper in naselja Podpeč, Rakitovec ter Zazid, v katerih so preučevali razvojne priložnosti. Podobno kot v številnih drugih podeželskih naseljih slovenske Istre in tudi Slovenije se ome-

njena naselja soočajo s procesom staranja prebivalstva, z dnevnimi selitvami delovno aktivnih prebivalcev v bližnja mesta in relativno slabo infrastrukturno opremljenostjo. Avtorji so med prebivalci obravnavanih naselij z anketno raziskavo in s strukturiranimi intervjuji z izbranimi posamezniki ugotavljali zadovoljstvo z bivalnimi pogoji in opredeljevali prednosti ter pomanjkljivosti bivanja na podeželju. Zanimali so jih mnjenja o staranju prebivalstva in ovirah za naselitev mladih ter njihove želje glede razvoja naselja z opredelitvijo tistih področij, ki jih domačini prepoznavajo kot perspektivna in na katerih si želijo graditi prihodnji razvoj svojih skupnosti. Rezultati raziskave so pokazali, da si prebivalci želijo spodbuditi razvoj dejavnosti, ki bi jim nudile možnosti za zaposlitev oz. samozaposlitev in bi prispevale k ohranjanju kulturne pokrajine. Razvojne priložnosti domačini prepoznavajo v razvoju »butičnega« in aktivnega turizma, turizma v povezavi s kmetijstvom, z gastronomijo in s kulturno dediščino.

Monografija je namenjena tako strokovni geografski kot tudi širši zainteresirani laični javnosti, ki spremlja aktualne procese in pojave na območju slovenske Istre. Izbrani rezultati so potencialno zanimivi za pripravljavce strateških dokumentov na področjih prilagajanja na podnebne spremembe, načrtovanja prostorskega razvoja urbanih območij in tudi podeželja ter spodbujanja turizma in drugih aktivnosti na lokalni ter regionalni ravni. Delo prinaša izvirna spoznanja na različnih področjih geografije, zato bo lahko koristen pripomoček učiteljem geografije ter sorodnih predmetov in tudi študentom, ki raziskujejo naravne in družbene značilnosti tega edinstvenega območja.